

Іван Гаврилович Шовкопляс

З червня 1997 р., на 77 році життя відійшов у вічність відомий вітчизняний археолог, історик, бібліограф, заслужений діяч науки і техніки України, головний науковий співробітник Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського, член редакційної колегії журналу «Бібліотечний вісник», доктор історичних наук Іван Гаврилович Шовкопляс.

Майбутній учений народився в 1921 р. на Полтавщині, в с.Лазірки Оржицького району. На «відмінно» навчався в школі і мріяв стати учителем. Блискуче здав екзамени у Київський університет.

Коли розпочалася Велика Вітчизняна війна, хлопець записався у винищувальний батальйон, але воювати на фронті не довелося: гвинтівку йому, синові репресованого, не довірили. Втім, Шовкопляс випив свою чашу випробувань до дна. Під час війни він закінчив Дагестанський державний педінститут ім. С.Стальського і був направлений на спорудження нафто-сховища поблизу Каспія під суцільне бомбардування фашистських літаків. Пізніше юнак потрапив у «спокійнішу» зону - на зведення алюмінієвого заводу в Кемерівську область без теплої одягу в сорокаградусні морози. Врятував його наказ Наркома оборони СРСР щодо демобілізації з будбатів тилкових військових округ спеціалістів з вищою освітою для використання за фахом.

З Державним історичним музеєм пов'язані роки становлення юнака як спеціаліста. У 1944 р. він відновлюється в Київському університеті. Влітку 1945 - бере участь упершій післявоєнній археологічній експедиції в Дніпровське Надпорожжя. А в 1949 р. Шовкопляс уже захистив кандидатську дисертацію і був затверджений Президією АН УРСР на посаді заступника директора Інституту археології з наукової роботи (працював до 1960 р.).

І.Шовкопляс - автор близько 400 наукових праць, зокрема ініціатор першої в Україні узагальнюючої праці «Нариси стародавньої історії Української РСР» (К., 1957, 1959). Він був настільки відомим ученим в археологічному світі, що, по суті, майже на кожній конференції в 60 - 70-х роках обговорювалися його відкриття.

Чимало зробив Іван Гаврилович для популяризації археологічних знань. Особлива сторінка діяльності вченого - викладацька. В 1954 - 1956 рр. він викладав на історичному факультеті Київського педінституту. В 1964 р. видає книгу «Основи археології», що стала

підручником для студентів історичних факультетів вузів.

Іван Шовкопляс - засновник Центрального науково-природничого музею АН УРСР, унікального археологічного музею «Добранічівська стоянка».

Незважаючи на заслуги вченого перед вітчизняною наукою, в 70-ті роки його під час «маланчуківської чистки» звільняють з посади завідувача Археологічного музею за згадування у книзі «Розвиток радянської археології на Україні (1917 - 1966): Бібліографія» видатних, але тоді замовчуваних українських учених В.Антоновича, М.Грушевського, Н.Полонської-Василенко та ін.

У 1973 р. Шовкопляс приходить на роботу в Центральну наукову бібліотеку імені В.І.Вернадського (нині - НБУВ) і працює в ній до останнього дня. Тут він опанував нову для себе галузь - бібліографію, вніс у неї помітний вклад. Останнім часом Іван Гаврилович працював над продовженням посібника «Показчик літератури з археології України, опублікованої в СРСР у 1981 - 1990 роках».

Шовкопляса відрізняла безпечна відданість науці, книзі, на цьому ґрунтувався і його патріотизм, надзвичайна цілеспрямованість та принциповість.

Іван Гаврилович був незамінним, строгим, але справедливим членом редколегії журналу «Бібліотечний вісник», стояв біля джерел його створення, розумів високе призначення наукової преси, і, зокрема бібліологічної та бібліотечної. Його відгуки інколи перетворювалися у статті, що тепер зберігатимуться в нашому архіві і слугуватимуть взірцем рецензування і роботи в журналі.

Дуже вболівав Шовкопляс за чистоту української мови, за наукову термінологію, був категоричним щодо зросійщення і калькування з інших іноземних мов.

Іван Гаврилович працював до останнього дня свого життя. Залишилася недописаною книга, залишилися невиданими достойні уваги широкої громадськості кілька його ґрунтовних праць. Утім, немає сумніву, що незавершене Іваном Шовкоплясом є кому продовжити.

У день скорботи на похоронах ученого тісним колом стояли біля його труни рідні, близькі, вірні друзі, колеги, а старша дочка, проводжаючи батька в останню печальну путь, читала його улюблені вірші Лесі Українки.

Пам'ять про Івана Шовкопляса завжди житиме в наших серцях.



Колектив Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського
Редколегія та редакція журналу «Бібліотечний вісник»